

لیکونکی: میخایل سلاگر «Michael Slager» .
منبع اودخپریډو نیټه : کونتر پانچ «2025-04-01» .
ژباړونکی : پوهندوی دوکتور سید حسام «مل» .

په متحده ایالاتو کې فاشیزم؟

Fascism in the United States?



Photograph Source: Oleg Yunakov – [CC BY-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

ډیری امریکایانو د جنوري په میاشت کې د ټرمپ د ادارې د واک ترلاسه کولو څخه
ډیر وخت دمخه اندېښنه او ویره احساس کړه. د ټرمپ د لورې یا تحلیف څخه درې میاشتې
وروسته، دا نا آرامي نو صرف یا یوازې د (2025) کال د پورې ورو د سپا رښتنو لخوا نه
رامینځته کېږي؛ بلکه د هغې ډیرې وړاندیزونه په رښتیني نړۍ کې زیږیدلي دي.

هغه داچي په بهر کې د ژوند ژغورنې پروگرامونه بندول، پرته له کوم دليل څخه، د فدرالي کارمندانو گوښه کول، دلار يون لپاره د قانوني مهاجرينو نيول يا د سترگيرۍ، او د خلکو د جنسيت هويت له مينځه وړل داد ادارې ځينې فعاليتونه دي. په ډاگه بايد وويل شي چي د ولسمشر ډيري اجرايوي فرمانونه په څرگنده توگه غيرقانوني او په کلکه ظالمانه دي.

شيان ممکن ډير خراب شي.

د فاشيزم کلمه د اوسني اجرايوي اقداماتوسره په تړاو کې ډيره راځي، او په طبيعي توگه د اډولف هټلر او بينيتو موسوليني نومونه هم راځي چي نه بايد له ياده وويستل شي

د 1920 او 1930 لسيزو څخه د جرمنيانو او ايټاليويانو برعکس، دا بايد څرگنده وي چي موږ د استبدادي واکمنۍ د مخنيوي لپاره خورا لږ ځنډونو سره مخ يو او مونږ کولی شو چي دا کار د ځان لپاره په لږ خطر کې وکړو يعنې موجوده ستونزې په لږ کار سره له خپل مخي ليري کړو. د هټلر او موسوليني د انځورونو راڅرگندول ممکن يو ډول ټولنيز فلج رامينځته کړي، هغه چي ژوره ويره راپاروي چي د مخ په زياتيدونکي ظالمانه حکومت سره د مقابلي لپاره هيڅ شې نشي کولی.

دا مهمه ده چي په جرمني او ايټاليا کې ځيني شرايط په پام کې ونيول شي چي د دې ديکتاتورۍ لامل شوي او پياوړي شوي او دوی د يووېشتمې پيړۍ امريکايي سياست سره پرتله کړي. توپيرونه روښانه او په عجيب ډول زړه راښکونکي دي

د کيڼ اړخو څخه هيڅ گواښ نشته په جرمني کې محافظه کار سياسي اشرافو - د لوړ پوړو نظامي شخصيتونو او ځواکمنو سوداگرو په ملاتړ - دچا نسلر هټلر د ريځ غواړي چي پلي کړي. يو له هغه دريځو څخه چي هغه د خلکو په منځ کې د اکثريت ملاتړ څخه خوند نه اخيست. په ايټاليا کې، د پراخ تاريخوالي گواښ او د ښي اړخو شخصيتونو ملاتړ موسوليني واک ته ورساوه. د ايټاليا پاچا **ويکتور ايمانويل III** د موسوليني د صدارعظمي فرمان لاسليک وکړ. دوی ولې دا کار وکړ؟ ځکه چي دوی د کيڼ اړخو گوندونو د مخ په زياتيدونکي نفوذ، او همدارنگه د سياسي ځنډونو له امله رامينځته شوي ټولنيز بي ثباتۍ او شخړې څخه غوښتل چي مخنيوی وکړي.

د "کيڼ اړخو" په نوم، زما مطلب په جرمني او ايټاليا کې د سوسياليست او کمونيست گوندونو مجموعه ده. دوی په گډه په خپلو اړوندو پارلمانونو کې ډېرې څوکۍ درلودې (که څه هم کمونيست گوند په جرمني کې د سوسياليست گوندونو څخه الهام اخيستونکو په پرتله لږې څوکۍ درلودې). په دې دواړو هيوادونو کې د سوسياليست او کمونيست گوندونو غړيتوب په سلگونو زرو کې و. نن ورځ دا تصور کول گران دي، مگر د نولسمې پيړۍ او په شلمه پيړۍ کې، سوسياليزم يو ريښتيني ځواک وو.

د خپلو حکومتونو څخه د امتیازاتو ترلاسه کولو لپاره، کين اړخو ډیری وختونه په بریالیتوب سره فابریکې، عامه ترانسپورت، او د کثافتاتو دراتولولو دندې په بریالیتوب سره ونيول یا یې ترلاسه کړ. د آلمان په باویریا ایالت کې، دوی حتی انقلاب پیل کړ په ایتالیا کې عادي کارگرانو ځینې وختونه د هیواد په شمال صنعتي سیمه کې ډیری فابریکو اغیزمن کنټرول ترلاسه کړ.

په دې هیوادونو کې خورا محافظه کار بنسټي او لوړې منځنۍ طبقې ویره درلوده چې له دوی څخه امتیازات به واخیستل شي، نو دوی د هغو قوي اوزیر ځواک کسانو په لټه کې وو چې د کين اړخې خوځښت د مخنیوي لپاره د نیمه پوځي سازمانونو مشري کول. کوم چې موسولیني او هټلر د دې کار لپاره سره سمون لرل یعنی چې جوگه وو. دوی د پرمختگونو د پټولو او د ټولنې د ارامولو یا دچلولو لپاره ځواک، سازمان او بدنامي درلوده.

برعکس، متحده ایالات د واک په څوکیو کې هیڅ سیاسي کين اړخ نلري. یوازي شاوخوا «15,000» خلک د امریکې د متحده ایالاتو د کمونیست گوند سازمان پورې اړه لري یا چې غړی لري. دوی په ډیرو کلونو کې د متحده ایالاتو ولسمشرۍ نوما نه دی ټاکلی یعنی چې خپل استاذی او ولسمشرۍ ته نه دی نومولې. د امریکا د ډیموکراتیک سوسیالیستانو غړیتوب د هغې د ویب پاڼې له مخې شاوخوا (90,000) خلک دي. د 340 ملیون څخه زیاتو خلکو په هیواد کې، دا یو لري گوانښونکی شمیر نه دی. دوی په کانگرس کې هیڅ څوکۍ نلري.

سره له دې چې هغه ځان ته څه وایي، سناتور **برني سیندرز** سوسیالیست نه دی. هغه یو سوسیال ډیموکرات دی. په حقیقت کې، هغه د نوي ډیل FDR ډیموکرات دی. البته، هغه د ټرمپ او د هغه د متحدینو په متحده ایالاتو کې کانگرس کې کين اړخ ته موقعیت لري، مگر **برني** د شخصي ملکیت د لغوه کولو یا شرکتونو د غیرقانوني کولو غوښتنه نه کوي.

لکه څنګه چې لیکوال او سیاسي شنونکی **ګریګوري هارمز** په خپل کتاب "نه سیاست، نه مذهب؟" کې استدلال کړی، مرکز په متحده ایالاتو کې د عملي سیاسي طیف کين اړخ دی. دا په ساده ډول د شلمې پیړۍ په لومړیو دېرشو کلونو کې په جرمني او ایتالیا کې قضیه نه وه په بل عبارت، د لوی سوداګریزې ټولنې یانورو واکمنو ادارو ګټو ته د حکومت دننه یا د سرکونو څخه هیڅ جدي کين اړخ ګواښ شتون نلري یعنی په سرکونو کې کين اړخو لاریونونه نه کوي. نو له همدې امله هیڅ انگیزه نشته چې په خاموشي سره یو ځواکمن کس ته سر وښورول شي ترڅو غیرقانوني نیونې وکړي، اتباع ورک کړي، د غیر قضایي اقدامونو امر وکړي، یا د جبري کار کمپونو شبکه جوړه کړي.

د رتبې او فایل ډیموکراتان او جمهوري غوښتونکي د سوداګریز گوند د اولګارشي دوه ډلې دي. د ځینو استثناوو سره، دوی عموماً د ورته خلکو څخه ورته پیسې اخلي. دوی دمخه تا سیسات دي او د هغو شرایطو څخه خوښ دي چې دوی ولاړ دي، که څه هم ډیموکراتان پدې ورځو کې د یوې بایللي ټاکنو وروسته یو څه لږ خوښ دي.

دا خورا احتمال لري چې که ولسمشر ترمپ د وال سټريټ پېسي مصرف کول پيل کړي ځکه چې، د مثال په توګه، هغه د خپل کمپاين ژمنې پوره کوي چې يو خورا ارزانه او خورا استحصال کونکی کارګر ځواک به وباسي، يا که هغه د خپلو سياسي موخو لپاره د نظامي تاسيساتو کنټرول هڅه کوي، ننداره به پای ته ورسېږي. دوی به د هغه د رياليت شو ستايل خيانتونه يوازي تر اوسه پورې زغمي.

په نظامي حلقو کې د وفادارۍ نشتوالی

د پوځ په اړه خبرې کول، هټلر او موسوليني د اوږدې مودې لپاره د خپلو نظامي ځواکونو مستقيم کنټرول درلود. جنرالانو او شا مل شوي پرسونل هټلر ته وفاداري لوړه وکړه. په ايټاليا کې، وسله والو ځواکونو پاچا ته لوړه وکړه، مګر موسوليني په مؤثره توګه په قوماند کې و. دلته، دمتحده ايالاتو د اردو غړي د متحده ايالاتو اساسي قانون ته وفاداري لوړه کوي.

تر ټولو مهمه دا چې د لومړۍ نړيوالې جګړې له ماتې وروسته، د جرمني پوځ د سختې تېر سره مخ شو. دا غوښتل چې د ورسای تړون وروسته خپل ځواک او وقار بيرته ترلاسه کړي، کوم چې د هغې د اندازې سخت کمښت ټاکلی و. هټلر د جرمني د اردو، سمندري او هوايي ځواک د پراخې بيارغونې ملاتړ وکړ. ډيری جرمنيانو، په شمول د پوځي تاسيساتو، دا هڅې د هغه څه د تعدیل لپاره د لارو په توګه وګڼلې چې دوی يې د دوی په ځواک او نفوذ باندې د بې عزتۍ او سپکاوي محدوديتونو يوه ټولګه ګڼي.

په هرصورت، د متحده ايالاتو پوځ په داسې پرتله کولو وړ دريځ کې نه دی. له دې څخه لرې. دا په نړۍ کې ترټولو پياوړی، ښه تمويل شوی، او په ټيکنالوژيکي لحاظ سمبال پوځ دی؛ دا هيڅ بنسټپال، بهرني مدافع ته اړتيا نلري. دواړه تاسيساتو سيالۍ ګوندونه، د دوی دنورو شخړوسره سره، معمولا دمتحده ايالاتو اردو ته دغیر ضروري اوغیر ضروري درجو تمويل کولو باندې موافق دي.

همدارنګه، هټلر او موسوليني د جګړې خورا سينګار شوي تجربه کاران وو، او دا د ډيری مسلکي نظامي پرسونل، او همدارنګه د نيمه پوځي سازمانونو ترمنځ ښه لوبه وکړه چې دوی يې مشري کوله.

برعکس، ترمپ د ويتنام جګړې پرمهال د هډوکو د فشار له امله په اردو کې شامل نه شو. سربيره پردې، د پوځي قربانۍ په اړه د هغه منفي څرګندونې او د ټپي شوي تجربه کارانو سره د عکس اخيستلو لپاره د هغه مخالفت ښه نه دی شوی. په پایله کې، ترمپ په پوځي حلقو کې مشهور نه دی، لږترلږه که د رایې ورکولو معلومات باور شي. دا مهمه ده چې په یاد ولرئ چې ډيری لوړ پوړي افسران هغه ډير نه خوښوي او په عامه توګه يې ويلې دي.

دا ستونزمنه ده چې د متحده ايالاتو اردو په خپل نفوس باندې وغورځول شي کله چې، د يو شخص په توگه د ولسمشر سره د قانوني مکلفيت نشتوالي سربيره، د وسله والو خدماتو ډيری پرسونل د ښاغلي ترمپ په اړه ښه فکر نه کوي

د خلکو د پراخ ملاتړ په راتلولو کې هېڅ دلچسپي نشته

د خلکو د ژوند د مادي کيفيت ښه کول د دواړو فاشيستي رژيمونو لپاره د مختلفو دليلونو لپاره لومړيتوب و، چې له دې جملې څخه يې د ديکتاتورانو شخصي شهرت زياتول او د فاشيستي ايډيالوژۍ پياوړتيا وه.

مهمه خبره دا ده چې هټلر هغه تعليمي او روغتيايي اصلاحات وساتل او پراختيا يې ورکړه چې د واک ته رسيدو څخه څو کاله دمخه رامينځته شوي وو. د نولسمې پيړۍ په وروستيو کې، وړيا عامه زده کړه يونورم و. د ويمار جمهوريت لاندې - د لومړۍ نړيوالې جگړې وروسته حکومت چې د هټلر څخه مخکې و - د آلمان نفوس ته نړيوال روغتيايي پاملرنه شتون درلود. د امتيازاتو بيرته اخيستل يا د تمويل څخه ډډه کول به په سياسي توگه غير عقلايي وي.

لکه څنگه چې يو نسبتاً وروستی مثال ښيي، د برتانوي نفوس لپاره د عامه خدماتو د تمويل څخه د مخنيوي لپاره د صدر اعظمي مارگرېټ تاچر هڅې ښې نه وې. يوځل چې خلک مهمې گټې ولري، دوی ليواله نه دي چې دوی لرې شي، او دوی په ياد لري کله چې سياستوال د دوی د له منځه وړلو هڅه کوي. دا مهمه ده چې په ياد ولرئ چې په انگلستان کې د تاچر د مړينې غبرگون ډيری وختونه د لمانځلو وړ و. ځينې وختونه، خلک د سياسي ادارې لپاره د آرامۍ په پرتله اوږدې حافظې لري.

برعکس، د ترمپ اداره په نسبي ډول لږ يا هېڅ نه وړاندې کوي. دا يوازې د پوهنې وزارت لغوه کړ او د ښوونځيو د خصوصي کولو ملاتړ کوي. دوی غواړي د "ښوونځي انتخاب" يا "واؤچرونو" له لارې عامه زده کړه له منځه يووسي. دا د شتمنۍ له مخې د زده کړې لږ لاسرسي او لوی راشن کولو ته ژباړل کيږي. دواړه وروستي او پخواني ستونزې دمخه شتون لري، مگر د ترمپ پريکړې به احتمال دوی نور هم خراب کړي.

ترمپ او GOP هم غواړي د ارزانه پاملرنې قانون څخه هغه څه لرې کړي چې پاتې دي. د جمهوري غوښتونکي بوديجه (نه پخلاينه، د حکومت چلولو بل چې اوس تصويب شوی)، د هغو ادارو لپاره د سخت کمښت غوښتنه کوي چې ميډيکا او SNAP اداره کوي. د خورا بډايه او شرکتونو لپاره د مالياتو کمښت احتمال ډير ژر راځي.

په بل عبارت، ترمپ او GOP خلکو ته د ډير څه چمتو کولو کې ليوالتيا نلري. په حقيقت کې، دوی غواړي د شتمنو خلکو د بډايه کولو په وخت کې د مخه موجودې گټې کمې کړي. دوی څومره لرې کولی شي يا به ورسره لاړ شي دا د هر چا اټکل دی. لويه

خبره دا ده چې دا د هغه حکومت چلند نه دی چې غواړي د خلکو پراخه غوښتنه رامینځته کړي.

د واک په لومړیو څو کلونو کې، د هټلر او موسولیني شهرت په جزوي ډول د ډیر کورني ټولنیز ملاتړ، د عامه زیربناوو د ډیرو پروگرامونو، او په کارموند نه کې د یراماتیک لاسته راوړنو له امله لوړ شو. د ترمپ شهرت لا دمخه کم شوی دی دا ممکن ډیر خراب شي ځکه چې د هغه د کمښتونو هډوکي په ډیرو خلکو منفي اغیزه کوي.

ترمپ پخپله ډیری ځله ویلي چې هغه به هیڅکله د هغه په پرتله ډیر سیاسي ملاتړ ترلاسه نه کړي چې دمخه یې لري. د رایې ورکولو شمیرې ښیي چې هغه سم دی؛ دا معمولاً د هغه په وړاندې 60 سلنه او د خوښې مختلف خوندونو 40 سلنه وي. دا پدې مانا ده چې هغه نه د ځان سره وفاداري ته اړتیا لري او نه هم د ټول نفوس له لوري گوند ته.

هټلر او موسولیني د ملاتړ ډله ایزو څرگندونو ته اړتیا درلوده، او دا تل جبر ته اړتیا لري. دا ناشوني ده چې د لسو کسانو ترمنځ د یووالي احساس وشي، ډېر کم ملیونونه د ترمپ د لیوالتیا نشتوالی چې هر څوک دې ته اړ باسي چې له هغه سره مینه وکړي (هغه داسې ښکاري چې له هر ډول پاملرنې څخه خوند اخلي، ښه یا بد) او د شمالي کوریا په څیر د گران مشر د عبادت لپاره د عامه نندارې لپاره وروسته اړتیا نشته پدې معنی چې فزیکي جبر ته اړتیا نشته او د سهار په 3:00 بجو دروازه ټکوي ترڅو یو نافرمانه گاونډی ونیسي.

هیڅ غلطې مه کوئ. ترمپ یو استبدادي شخصیت دی. هغه له زورورو سره مینه لري، مگر هغه له ټولو څخه مطلق وفاداري نه غواړي او دا د هټلر یا موسولیني په پرتله یو مختلف سخت دریځی څرگندوي.

موږ باید په یاد ولرو چې موږ د برخلیک بې وسه بند یا نه یو یا په یوه دوراني تاریخ کې بند پاتې نه یو. هغه ډیری مدني آزادي چې موږ یې لاهم لرو د هغو ډیری ستونزو سره د مقابلي لپاره رغنده لارې وړاندیز کوي چې موږ ورسره مخ یو

څوکرښی ددی مقالې دلیکونکی په اړین:

. مایکل سلیگر د شیکاگو په لویولا پوهنتون کې د انګلیسي ښوونکی دی.

----- **په درناوی «03-04-2025»**

